

אזרחות

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	-	$(15 \times 1) + (20 \times 1)$	-	35 נקודות
פרק שני	-	$(20 \times 1) + (15 \times 1)$	-	35 נקודות
פרק שלישי	-	(10×3)	-	30 נקודות
סך הכול	-		-	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (35 נקודות)

קראו את הקטע שלפניכם, ועיינו בקריקטורה שאחריה. ענו על שתי שאלות: על שאלה 1 – שאלת חובה (20 נקודות), ועל אחת מן השאלות 2–3 (15 נקודות).

צריך לחזור לערכים של צדק חברתי, שוויון וחמלה. זה ישתלם לנו

משבר הקורונה חייב את מדינת ישראל, כמו מדינות רוחה נוספות ברחבי העולם, ליישם מדיניות של מתן מענקים כספיים וקצבאות לכל אלה שנפגעו ישירות מן המשבר. בעקבות המשבר נתנה המדינה מענקים כספיים חד-פעמיים וכן הרחיבה את הזכאות לקצבאות אבטלה. צעדים אלה סיפקו לחלק מן האוכלוסייה הגנה כלשהי מפני התדרדרות כלכלית ועוני. עוד לפני שפרץ משבר הקורונה הייתה ישראל אחת המדינות שניצבו בראש סולם האי-שוויון והעוני מבין מדינות ה-OECD. לכן ברור שהשלכותיו של משבר הקורונה ייתנו את אותותיהן זמן רב, ואם לא ינתן סיוע הולם לציבור, תעמיק הפגיעה באיכות החיים של קבוצות רבות באוכלוסייה, ומרקם החיים החברתיים בישראל יתערער.

אחד התחומים שבהם על המדינה לסייע הוא תחום הכלכלה והתעסוקה. יש לסייע לאלה שנפגעו מן המשבר באמצעות מנגנונים תומכי תעסוקה, וכן יש לתת להם קצבאות שיאפשרו להם קיום בסיסי. צעדים אלה יאפשרו לעבור ממשבר לצמיחה.

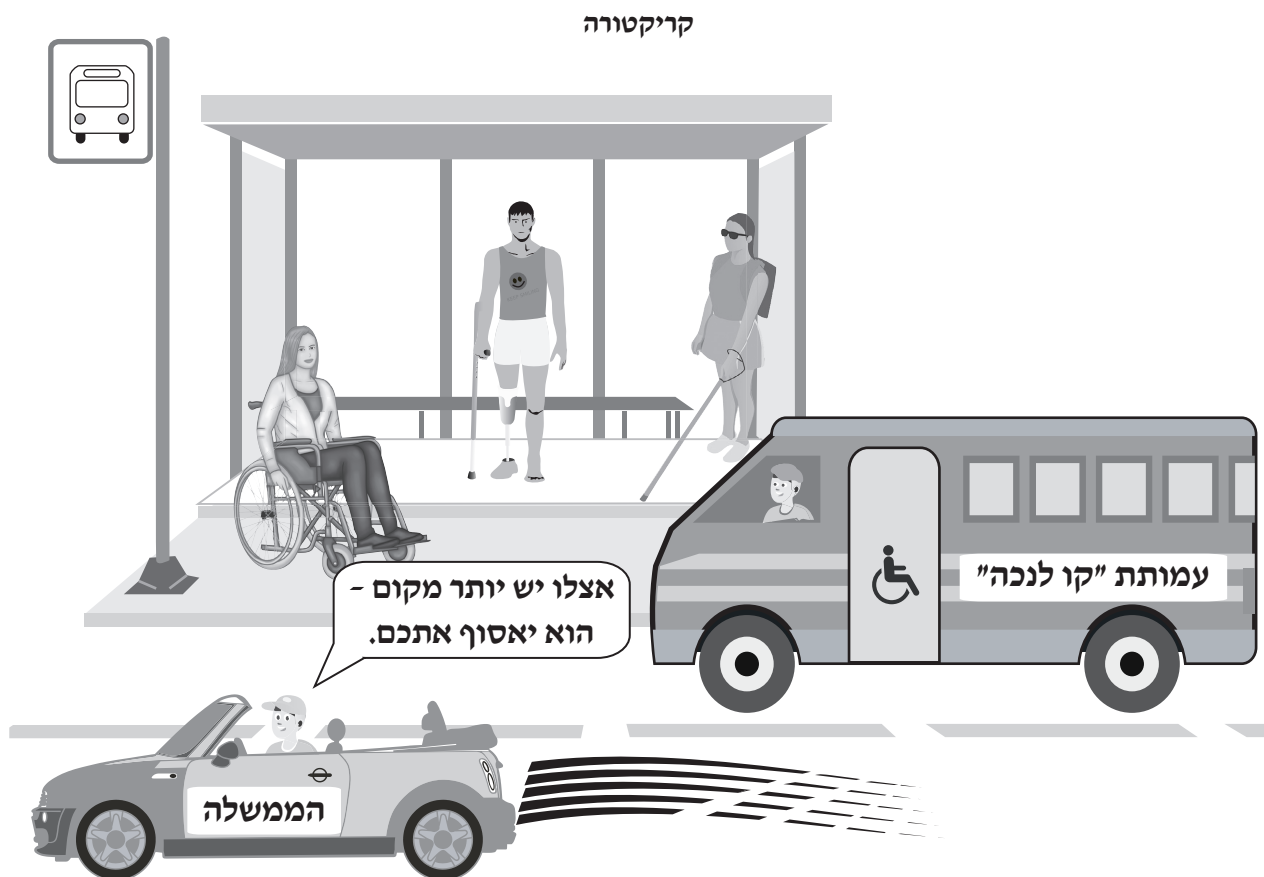
אך אין להסתפק רק בתמיכה כלכלית של המדינה באלה שנפגעו ממשבר הקורונה, אלא יש לזכור שגם לא מעט צעירים נפגעו מאוד מן המשבר בשל הריחוק החברתי, ולכן צריך לסייע להם להתגבר על מצוקתם באמצעות מערכות הבריאות והחינוך הציבוריות.

גם העלייה התלולה באלומות כלפי נשים וילדים שהתרחשה בעקבות משבר הקורונה מחייבת להעמיק ולהרחיב את הנגישות לשירותי טיפול. הרחבת שירותי בריאות, חינוך ורווחה ציבוריים, אוניברסליים וגמישים לכל נפש תאפשר התמודדות עם המשבר. דמי האבטלה שניתנו לזמן ממושך ומענקים חד-פעמיים הם פתרון טוב, אך זה איננו פתרון כוללני ומספק כדי להתמודד עם ההשפעות הממושכות של קורונה.

אם כן, משבר הקורונה עשוי לספק הזדמנות לחשיבה מחדש על הערכים המכוננים של מדינת רווחה: סולידריות, שוויון וצדק חברתי. ערכים אלה באו לידי ביטוי בבחירה של ישראל להיות דגם למתן חיסון המוני: היא קיבלה כמות גדולה של חיסונים והצליחה לחסן אנשים רבים במהירות וביעילות בזכות קופות החולים היעילות, שהן חלק ממערך שלם של בריאות ציבור אוניברסלית.

בהמשך לכך, אני מציעה לשאוב השראה מנשים פורצות דרך כמו הנרייטה סאלד, שבאמצעות ערכים של חמלה ודאגה לזולת ורעיונות של צדק חברתי ושוויון, הניחו תשתית מפוארת לארגוני רווחה התנדבותיים, שהחלו לפתח את מערך הרפואה המונעת בארץ. כך למשל הוקמו טיפות חלב, צהרונים וגני משחקים לילדים ויחסו מוסדות שדאגו לבריאות הציבור.

(מעובד על פי ע' דבי-הרבסט, "לחזור לערכים של צדק חברתי, שוויון וחמלה. זה ישתלם לנו", אתר גלובס, 13/04/2021)

ענו על שאלה 1 – שאלת חובה (20 נקודות).

1. א. הציגו את המושג **מגזר שלישי**.
הסבירו כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בקטע. (6 נקודות)
- ב. על פי מה שלמדתם, הציגו את היחס לפעילות **המגזר השלישי**, על פי הגישה החברתית-כלכלית הסוציאל-דמוקרטית. (7 נקודות)
- ג. הציגו את היחס לפעילות **המגזר השלישי**, על פי הגישה החברתית-כלכלית הנאו-ליברלית. הסבירו כיצד יחס זה בא לידי ביטוי בקריקטורה. (7 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 2-3 (15 נקודות).

2. הציגו מהו **מדד ג'יני**. הסבירו כיצד מדד ג'יני בא לידי ביטוי בקטע.
3. במהלך משבר הקורונה נתנה ממשלת ישראל מענק כספי לכל האזרחים **ללא מבחן אמצעים**. יש התומכים במתן מענק זה ויש המתנגדים לו. הביעו את עמדתכם בעניין זה.
בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:
– **טענה** – הצגת עמדתכם באופן ברור.
– **הנמקה** – הצגת שני נימוקים לעמדתכם. בססו את עמדתכם על מושגים ועל ידע מלימודי יחידות ההגבר במקצוע האזרחות.

פרק שני (35 נקודות)

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על אחת מן השאלות 4–5 (15 נקודות), ועל אחת מן השאלות 6–7 (20 נקודות).

פקקים בנמלים

הגבלות הקורונה גרמו להגברת הצריכה הביתית ולהגדלת החיסכון הפרטי, ועקב כך גבר מאוד הביקוש לסחורות. אולם השירות בנמלים אינו הולם את העלייה בביקוש. עוד לפני העומסים הכבדים שהיו בנמלים בשנת 2020 דורגו נמלי ישראל במקומות נמוכים במדד הבנק העולמי: נמל אשדוד דורג במקום 315, ונמל חיפה דורג במקום 153. כיום מחוץ לנמלי הים של ישראל יש 68 אוניות הממתנות לפריקה. בשל זמני ההמתנה הארוכים, נדרשו המפעלים והיבואנים לשלם לבעלי האוניות קנסות בסך של יותר מ־300 אלף דולר. לדבריהם, עלות הקנס הגיעה לעיתים לכדי 10% מן המשלוח כולו. לעומסים הכבדים האלה בנמלים יש בסופו של דבר השפעה ניכרת על יוקר המחיה. כל יום של עיכוב עולה למפעיל אונייה עד 20 אלף דולר, וחלק מעלות זו מגולגלת ליבואנים וליצואנים, ומשם לצרכנים. כמו כן, התובלה הימית בעולם מצויה במשבר. אומנם בתחום זה לא פגעה הקורונה בישראל כפי שהיא פגעה במקומות אחרים, אבל היא גורמת ל"תאונת שרשרת" עולמית באספקה, וכך בהרבה מנמלי העולם יש "פקקים", והדבר משפיע בסופו של דבר גם על הצרכנים בארץ.

בזמן האחרון פרסם משרד האוצר דו"ח המתאר את השפעות העומס בנמלי ישראל על הפעילות הכלכלית במשק. למצב בנמלים בישראל יש חשיבות רבה במיוחד: בישראל 99% מן הסחר הבין־לאומי מתבסס על תובלה ימית, וזאת מפני שאין תובלה יבשתית בין ישראל לשכנותיה. לעומת זאת בעולם 80% מן הסחר הבין־לאומי מתבסס על תובלה ימית. בדו"ח נכתב שבשל המצב בנמלים הייצוא והייבוא נפגעים, התעשיות התלויות בייבוא סובלות מעיכובים, והמצב עלול להשפיע גם על הצריכה הפרטית ואף לפגוע בתעסוקה במשק.

נוסף על הנמלים הממשלתיים, המדינה נתנה זיכיון להפעלת שני נמלים פרטיים חדשים - נמל המפרץ בחיפה ונמל הדרום באשדוד. נמלים אלה אמורים להתחרות בנמלים הקיימים, ובכך להקל את העומס. נשיא התאחדות התעשיינים מציין כי יש פתרון פשוט שיכול להקל מייד את העומסים. לדבריו, בנמלים אלה יש היום חמישה רציפים שוממים, אך במשרד התחבורה מתעקשים שלא להפעילם מכיוון שההסתדרות בולמת את התהליך. הבעיה האמיתית היא שבממשלה מבינים שאי אפשר להפעיל את הרציפים האלה בלי להגיע להסכמות עם ההסתדרות, שכן מדובר בהגדלת התחרות. אף שהפתרון נעוץ בהגעה להסכמות עם ההסתדרות ולמרות העיסוק הציבורי הנרחב ביוקר המחיה, לא יצרו משרד התחבורה וההסתדרות קשר ביניהם ולא דנו בסוגיה. הסיבה לכך היא רצונם של קברניטי משרד התחבורה להימנע מעימותים - גם במחיר של פגיעה באינטרס הציבורי.

(מעובד על פי א' זגריזק, "כמעט 70 ספינות מחכות להיכנס לנמלים ובמשרד התחבורה מתעלמים", **גלובס**, 16/03/2022)

ענו על אחת מן השאלות 4-5 (15 נקודות).

4. על פי מה שלמדתם, הציגו שני מאפיינים של גלובליזציה כלכלית.

הסבירו כיצד אחד מן המאפיינים בא לידי ביטוי בקטע.

5. הציגו והסבירו חיסרון אחד של ארגוני עובדים שבא לידי ביטוי בקטע.

הציגו יתרון אחד של ארגוני עובדים, על פי מה שלמדתם.

ענו על אחת מן השאלות 6-7 (20 נקודות).

6. המדינה יכולה למכור חברות מסחריות שבבעלותה ובכך להעביר לגופים פרטיים את האחריות לאספקת השירותים שחברות

אלה מספקות. יש התומכים במכירת חברות אלה לגופים פרטיים, ויש המתנגדים לכך. הביעו את עמדתכם בעניין זה.

בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

– **טענה** – הצגת עמדתכם באופן ברור.

– **הנמקה** – הצגת שני נימוקים לעמדתכם. בססו את עמדתכם על מושגים ועל ידע מלימודי יחידות ההגבר במקצוע האזרחות.

7. גלובליזציה כלכלית משפיעה על מדיניות הרווחה של מדינות. יש הטוענים שהשתלבות בכלכלה הגלובלית מחייבת

את המדינה לצמצם את הוצאותיה בתחומי הרווחה, ויש הטוענים כי השתלבות זו אינה מחייבת צמצום הוצאות אלה.

הביעו את עמדתכם בעניין זה.

בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

– **טענה** – הצגת עמדתכם באופן ברור.

– **הנמקה** – הצגת שני נימוקים לעמדתכם. בססו את עמדתכם על מושגים ועל ידע מלימודי יחידות ההגבר במקצוע האזרחות.

פרק שלישי (30 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 8–12 (לכל שאלה – 10 נקודות).

8. הציגו שתי סיבות לאי־מיצוי זכויות במערכת הביטחון הסוציאלית.
9. הציגו את המושג כשל שוק. על פי מה שלמדתם, הציגו דרך אחת שבאמצעותה אפשר לצמצם כשל שוק.
10. הציגו שתי דוגמאות לתהליכי ביקורת שונים על מדיניות ציבורית בישראל.
11. הציגו את המחלוקת שהתעוררה בין השופטים בעתירה המכונה "בג"ץ הקיום בכבוד".
12. הציגו סיבה אחת להתבססותה של ההשקפה הסוציאל־דמוקרטית לאחר סיום מלחמת העולם השנייה.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך